

Rapport på NAFOs kompetansetiltaksprosjekt for barnehageansatte 2009-10

Målfrid Bleka

Marit Gjervan

Gro Svolsbru

Innhold

Innledning	s.3
Mål og målgruppe for kompetansetiltaket	s.3
Styring og organisering	s.4
Rapporter fra fylkene	s.5
Akershus	s.5
Aust-Agder	s.6
Buskerud	s.7
Finnmark	s.8
Hedmark og Oppland	s.9
Hordaland	s.10
Møre og Romsdal	s.11
Nordland	s.12
Nord-Trøndelag	s.12
Oslo	s.13
Rogaland	s.14
Sogn og Fjordane	s.15
Sør-Trøndelag	s.16
Telemark	s.17
Troms	s.18
Vest-Agder	s.19
Vestfold	s.19
Østfold	s.20
NAFOs vurderinger av kompetansetiltaket 2009-10	s.21

Innledning

NAFO har i løpet av barnehageåret 2009-2010 gjennomført kompetanseutvikling i språkstimulering og flerkulturell pedagogikk for barnehageansatte i alle landets 19 fylker. Kompetanseutviklingen er en videreføring av NAFOs arbeid med kompetanseutvikling gjennomført fra 2005. Kunnskapsdepartementet (KD) har bidratt med midler gjennom *Strategi for kompetanseutvikling i barnehagesektoren 2007-2010*. Kompetansetiltaket skal sees i sammenheng med tilskuddsordningen for å bedre språkforståelsen blant minoritetspråklige barn i førskolealder, og strategiplanen *Likeverdig opplæring i praksis! 2007-2009*.

NAFO er prosjektleder for kompetansetiltaket og har etablert et nært samarbeid med fylkesmenn og UH-sektoren i de involverte fylkene. Denne rapporten bygger på UH-sektorens samlerapporter fra fylkene og NAFOs vurderinger.

Mål og målgruppe for kompetansetiltaket

Gjennom prosjektperioden fra 2005 og fram til nå har hovedmålene for kompetansetiltaket vært å

- bidra til økt kompetanse innen språkstimulering, flerspråklig arbeid og flerkulturell pedagogikk hos ansatte i barnehager og kommuner
- bidra til implementering av overordnede planer for barnehagen
- bidra til å styrke UH-sektoren som kompetansetilbydere

For dette året har det i tillegg vært målsetninger om å

- implementere og spre kompetanse som er ervervet gjennom prosjektperiodene
- samle kunnskap og erfaringer om språklig og kulturelt mangfold i barnehagen og gjøre dette tilgjengelig lokalt, regionalt og nasjonalt
 - o utgi *Ressurshefte – flerspråklig arbeid i barnehagen*
 - o etablere nettressurs på NAFOs hjemmesider for kommuner og barnehager
- arbeide for å etablere samarbeidsstrukturer som sikrer kompetanseutvikling innen språkstimulering, flerspråklighet og flerkulturell pedagogikk

Målgruppe

Målgruppen for kompetansetiltaket er barnehagemyndighet, styrere, pedagogiske ledere, fagarbeidere, tospråklige assistenter og assistenter i barnehagene. Gjennom kompetansetiltaket som har pågått siden 2005 har vi erfart at det har vært utfordrende å etablere samarbeid med barnehagemyndigheten i kommunene. Vi har derfor hatt et særlig fokus på å rette tiltak mot denne målgruppen dette året.

Styring og organisering

Når det gjelder arbeidsmåter baserer kompetanseutviklingen seg på én hovedstruktur, men NAFO har vært i dialog med det enkelte fylket om hva som er mest hensiktsmessig ut fra faglige og organisatoriske vurderinger. Det er derfor en viss variasjon mellom fylkene i forhold til hvordan de har organisert prosjektet lokalt.

Videreføring av prosjektet i 4 fylker

Prosjektet er gjennomført etter samme struktur som forrige periode i fire fylker dette året: Østfold, Vest-Agder, Sør-Trøndelag og Oslo. Disse fylkene har vært med fra 2008. I disse fylkene har hver høgskole fått tildelt kr 100 000 til gjennomføring av tiltaket. Dette er lønnsmidler til faglige tilsatte fra UH som har fått ansvar for å bidra med kompetanse til og veiledning av deltakerne i fylket. Deltakerne har deltatt på kursdager, nettverksveiledning og utvalgte barnehager har gjennomført praksisprosjekter. Hvert fylke har hatt en styringsgruppe bestående av en representant fra NAFO, en representant fra fylkesmannen og en eller flere representanter fra UH. Styringsgruppene har sørget for planlegging av kompetanseutviklingen, framdrift og gjort evalueringer underveis.

Videreføring av nettverk og i fagdager for barnehagemyndigheten i 15 fylker

I de øvrige 15 fylkene har UH fått tildelt 50 000 kr for å gjennomføre nettverkssamlinger for barnehageansatte og barnehagemyndighetene, og fagdager for barnehagemyndighetene i fylket. Det kommer fram i Rambølls evaluering av kompetansetiltaket at NAFO ikke har lyktes med å involvere barnehagemyndigheten godt nok gjennom prosjektperioden fra 2005 til 2009. Denne målgruppen har vært et viktig satsningsområde dette året. I disse fylker har det vært en målsetting å gjennomføre fagdager for barnehagemyndighetene i fylket. Dette har vært egne fagdager initiert av fylkesmannen eller UH, eller faglige bidrag på allerede eksisterende faglige samlinger i regi av fylkesmannen. Organiseringen og gjennomføringen av dette kommer vi tilbake til under rapportene fra hvert enkelt fylke.

NAFO har hatt ansvar for å bistå kompetanseutviklingen med faglig kompetanse og veiledning, og å følge opp og koordinere tiltaket sentralt. NAFO har hovedsakelig samarbeidet med fylkesmannen og UH. NAFO har arrangert to fagdager for UH-tilsatte og fylkesmannsrepresentanter dette prosjektåret.

Videre har NAFO utgitt *Ressurshefte – flerspråklig arbeid i barnehagen* i samarbeid med KD, og startet opp arbeidet med å styrke NAFOs hjemmeside på barnehagefeltet.

Universitet og høgskoler har arrangert kursdager og nettverkssamlinger, bistått barnehagene med faglig veiledning og skrevet rapporter fra prosjektet. UH i hvert fylke har hatt en fagansvarlig som har hatt ansvar for å koordinere prosjektet i fylket. I tillegg har flere trukket inn andre ressurspersoner fra UH som på kursdager, nettverkssamlinger og som veiledere til barnehager med praksisprosjekter.

Fylkesmannens representanter har lagt til rette for administrative rammer, hatt oversikt over minoritetsspråklige barn i fylket og ut fra dette rekruttert kommuner og barnehager til prosjektet. De har

bistått i arbeidet med å arrangere kursdager for barnehageansatte eller fagdager for barnehagemyndighetene.

Kommuner og barnehager har valgt ut ressurspersoner fra de enkelte barnehagene til å delta på kursdager og nettverkssamlinger, og har gjennomført endringsarbeid for å oppnå målene i kompetansetiltaket. Barnehagemyndigheten har deltatt på egne fagdager i fylket. De fleste av NAFOs fokusbarnehage har hatt sentrale roller på kursdager, fagdager for barnehagemyndigheten eller nettverkssamlinger i sine fylker.

Rapporter fra fylkene

Akershus

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner:** 5
 - Frogn, Oppegård, Ski, Vestby og Ås
- **Involverte fra Høgskolen i Oslo:** Magritt Lundestad, Tove Lafton, Margareth Sandvik og Torgeir Haugen
- **Representant fra Fylkesmannen:** Reidun Løvberg
- **Prosjektleder på NAFO:** Målfrid Bleka
- **Antall nettverk:** 1
- **Antall barnehager:** 10
- **Antall deltagere totalt:** 70

Gjennomføring

Det har blitt arrangert 2 storsamlinger og to nettverkssamlinger for hvert nettverk i Oslo og Akershus. I tillegg har det blitt arrangert to halve kursdager for assistenter fra de deltagende barnehagene. Høgskolen har bidratt med mange foredragsholdere på disse dagene: Randi Evenstad, Ferruh Özalp, Gunnar Haaland, Tove Lafton, Magritt Lundestad, Bente Svenning, Margareth Sandvik, Torgeir Haugen og Inger Marie Lindboe. Barnehager, ABF-studentene Laila Fellah og Ann Kristin Grøttli, og masterstudent Bushra Fatima Syed og NAFO har også bidratt med innlegg. Aktuelle temaer på samlingene har vært: Religiøs mangfold i barnehagen, foreldresamarbeid, lek, eventyr og fortellerkompetanse. Tematikken knyttet til religion har vakt spesielt stort engasjement. Både barnehagene og høgskolen har formidlet ønske om at det utarbeides et eget temahefte om religion i barnehagen.

NAFO har deltatt fylkesmannens halvårslige samling for barnehagemyndighet for både Oslo og Akershus. På denne samlingen var også barnehagestyrere og pedagogiske ledere invitert. Det ble en samling med over 300 deltagere der NAFO hadde et innlegg om kompetanseprosjektet. Ellers har flere av representantene for barnehagemyndigheten vært deltagende på nettverkssamlingene i Akershus. I bydelene i Oslo er det vært liten deltagelse fra myndighetsrepresentantenes side. NAFO, HiO og FM har sammen skrevet et brev til alle deltagende kommuner/bydeler/barnehager der det informeres om våres roller i det videre arbeidet.

Arbeide med implementering og spredning har blitt drøftet på nettverkssamlingene. Barnehagene har både jobbet internt i egne barnehager, overfor andre barnehager i prosjektet og overfor barnehager i bydelen/kommunen/samme eierorganisasjon, som ikke har deltatt i prosjektet. Høgskolen fremhever det positive ved at mange fra dem har deltatt i prosjektet. Det har ført til gode diskusjoner og et kritisk blikk på egen praksis på dette feltet. De opplever også å ha fått kompetanseheving gjennom deltagelse på NAFOs fagdager for UH og FM.

Aust-Agder

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner: 5**
 - Grimstad, Arendal, Birkenes og Evje og Hornnes
- **Antall nettverk: 1**
- **Antall barnehager: 6**
- **Antall deltagere totalt: 20**
- **Involverte fra Universitetet i Agder: Torild M. Olsen**
- **Representant fra Fylkesmannen: Helene Frydenberg**
- **Prosjektleder på NAFO: Målfrid Bleka**

Gjennomføring

Universitetet i Agder har ledet kompetansehevingstiltaket både i Aust- og Vest-Agder. Dette har bidratt til at begge fylker også dette året har hatt felles storsamlinger. Praksisprosjektbarnehagene fra Vest-Agder la på storsamlingen 17.06 fram erfaringer fra sine prosjekter. Linerla barnehage hadde innlegget "Kystkultur, identitet og hverdagsliv, Ravneheia barnehage formidlet fra prosjektet "Skal vi leke? Rollelekens betydning for de flerkulturelle barnas språkutvikling" og Øvre Slettheia Barnehage fra sitt "Lesefrø-prosjekt" "Aktiv språkstimulering gjennom leseaktiviteter". Alle barnehagene er fra Kristiansand kommune. De formidlet at prosjektarbeidet hadde skapt stort engasjement blant personalet og at de hadde utviklet ny og god praksis i barnehagene.

Universitetet rapporterer at det har vært en god utvikling i den enkelte barnehages deltagelse i nettverksarbeidet og lokale prosjekter. Barnehager med god ledelse og med flere års deltakelse i kompetansehevingstiltaket, har blitt vant til å avgrense og formulere hovedmål og delmål for et prosjekt. Dette ser ut til å ha bidratt til et aktivt eierforhold blant hele personalgruppen og til en god framdrift i arbeidet. Universitetet opplever at barnehagene er opptatt av å skape gode språkmiljø i barnehagen og mener at det er viktig å arbeide videre med å øke forståelsen for hva det vi si å lære et språk, om hvordan personalets samtalepraksis i hverdagssituasjoner påvirker barnas utvikling, om hvordan en kan legge til rette for aktiviteter og situasjoner som fremmer barnas begrepsutvikling og om utvikling av narrative kompetanse hos barn.

To nettverk, et for barnehager i Kristiansand, Songdalen og Søgne og et for barnehager i Evje og Hornes, Birkenes og Grimstad og er bestemt videreført fra høsten 2010. Begge vil ledes av personer knyttet til barnehagemyndighet. Barnehager i Søgne kommune vil være nye deltagere fra høsten 2010. Det er søkt midler fra fylkesmannen for også å kunne videreføre en deltagelse fra Universitetet i Agder.

I Lillesand kommune har de arrangert fagdag for alle barnehagene der prosjektbarnehagene Borketun og Soltun, som har deltatt i fire år i kompetanseprosjektet, hadde innlegg. Fra høsten 2010 er det planlagt et prosjekt i Evje og Hornes for alle barnehagene som mottar minoritetsspråklige barn. Soltun barnehage vil være sentrale i dette arbeidet.

I Vest-Agder ble NAFO og universitetet invitert med på fylkesmannens halvårlige samling for barnehagemyndighet for å informere om kompetansehevingsarbeidet.

Representanten fra universitetet har i de fire prosjektårene vært den eneste fra universitetet. Flere har nå blitt opptatt av språklig og kulturelt mangfold i barnehagen, og det er i ferd med å etableres et nettverk for forskning på barnehage i et samarbeide mellom Universitetet i Agder, Kristiansand kommune og Agderforskning.

Buskerud

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner:** 5
 - Hol, Hole, Kongsberg, Nedre Eiker, Drammen
- **Antall nettverk:** 2; Ett nettverk for alle de kommunale barnehagene i Hol kommune og ett nettverk i sørfylket.
- **Antall barnehager:** 15
- **Antall deltagere totalt:** 25
- **Representant fra Høgskolen i Telemark:** Anna Moxnes
- **Representant fra Fylkesmannen:** Vibeke Holm

- **Prosjektleder fra NAFO:** Gro Svolsbru

Gjennomføring

Prosjektet startet med en fagdag for barnehagemyndigheten på en av Fylkesmannens ordinære samlinger for skoleeier og barnehagemyndighet. NAFO hadde ansvaret for det faglige innlegget og påfølgende diskusjon.

Fylkesmannen i Buskerud ønsket også dette året å videreføre ordningen med veiledede praksisprosjekter, og lyste derfor ut midler barnehagene kunne søke på. Søkere til disse midlene var Hol kommune og Møllenhof barnehage i Nedre Eiker kommune. Disse har fått veiledning fra Høgskolens representant. Det har også vært gjennomført nettverksmøter med Høgskolens representant som veileder, samt at Hol-barnehagene i tillegg har hatt mini-nettverk der to og to barnehager har samarbeidet.

Det planlegges ytterligere to nettverkssamlinger med Høgskolens representant i august, samt en storsamling 8. september der barnehagemyndighetene og alle Buskeruds barnehager inviteres. Denne samlingen vil ha en fellesdel og en del med separate opplegg for myndighet og barnehagepersonale.

Finnmark

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner:** 6
 - Alta, Nordkapp, Måsøy, Sør-Varanger, Nesseby og Båtsfjord kommuner
- **Antall nettverk:** 2: Ett nettverk i Vest-Finnmark og ett i Øst-Finnmark
- **Antall barnehager:** 11
- **Antall deltagere totalt:** 30
- **Representanter fra Høgskolen i Finnmark:** Hanne Kirsten Nilsen og Bodil Labahå, begge høgskolelektorer i pedagogikk.
- **Representant fra Fylkesmannen:** Liv Hanne Huru,
- **Prosjektleder fra NAFO:** Gro Svolsbru

Gjennomføring

Høgskolens representanter og Fylkesmannens representant har samarbeidet om å arrangere nettverkssamlinger for barnehagene og for barnehagemyndigheten. Høgskolen framhever at samarbeidet med Fylkesmannen har vært svært positivt. Nettverkssamlingene er gjennomført via

videokonferanse med de deltagende barnehagene samlet i et telematikkstudio i hver kommune. I noen kommuner har lokal barnehagemyndighet deltatt på alle samlinger, mens andre ikke har deltatt i det hele tatt. Mange kommuner har ikke lokal barnehagemyndighet med barnehagefaglig kompetanse.

Innholdet har i hovedsak vært presentasjoner av gjennomførte utviklingsprosjekter i barnehager i fylket og erfaringsutveksling mellom barnehager. Hovedtema har i vest vært på oppstart og den første tiden i barnehagen for barn og foreldre med minoritetsbakgrunn, mens den i øst har vært rettet mot barnehagenes og kommunenes samlede system for å arbeide gjennomløpende med utviklingen av det pedagogiske tilbudet til minoritetsspråklige barn i barnehagen. Tilbakemeldinger fra barnehagene viser at flere barnehager har fått inspirasjon til arbeid på det flerkulturelle og flerspråklige området både internt i barnehagen og på kommunalt nivå.

Hedmark og Oppland

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner:** 13
 - Hamar, Stange og Ringsaker (Hedmark) og Lillehammer, Nord-Aurdal, Vang, Vestre Slidre, Sel, Lom, Lesjaskog, Dombås, Dovre og Vågå (Oppland)
- **Antall nettverk:** 5 (2 i Hedmark og 3 i Oppland)
- **Antall barnehager:** 24 (10 i Hedmark og 14 i Oppland)
- **Antall deltagere totalt:** 60
- **Representanter fra Høgskolen i Hedmark:** Anne Kostøl, høyskolelektor og Ann Aasen, Høyskolelektor
- **Representant fra Fylkesmannen:** Inger Kolstad fra fylkesmannen i Oppland. Det har ikke vært aktive representanter fra fylkesmannen i Hedmark.
- **Prosjektleder fra NAFO:** Marit Gjervan

Gjennomføring

Høgskolen i Hedmark (HiHm) har hatt det faglige ansvaret for både Hedmark og Oppland fylke. Da det ikke har vært aktiv deltakelse fra fylkesmannen i Hedmark har høyskolens faglige ansvarlige tatt hånd om rekruttering og organisering av arbeidet i fylket. Samtidig har det vært samarbeid med fylkesmannen i Oppland, slik at en kursdag har vært holdt felles for barnehageansatte og barnehagemyndigheter i de to fylkene. Kursdagen var finansiert av fylkesmennene i de to fylkene, og ble arrangert av HiHm. Kursdagen var åpen for alle interesserte. I tillegg hadde HiHm i samarbeid med NAFO det faglige ansvaret for en fagdag for barnehagemyndighetene Oppland og Hedmark som var i regi av fylkesmannen i Oppland.

Barnehagene er svært fornøyd med arbeid i nettverk og veiledning fra høyskolen. Flere barnehager har samarbeidet utenom prosjektet. De opplever en god balanse mellom å få ny kompetanse samtidig som de blir utfordret på å formidle egne kunnskaper og erfaringer til andre barnehager/kommuner. I nettverkene har det vært fokus på faglige innspill fra høyskolen i tillegg til veiledning og deling av kunnskap og erfaringer knyttet til endringsarbeid. Barnehagemyndighetene har deltatt på nettverk og har bidratt med å drifte nettverk utenom prosjektet. Barnehagene har vært aktive med spredning lokalt, både i og utenfor nettverkene.

Fylkesmannen i Oppland og HiHm vil fortsette samarbeidet med kompetanseutvikling i fylket slik at erfaringer fra kompetansetiltaket kan videreføres.

Hordaland

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner:** 11
 - Bergen, Askøy, Austrheim, Radøy, Sund, Voss, Eidfjord, Stord, Kvinherad, Etne, Bømlo
- **Antall nettverk:** 3; Bergen Voss og Stord
- **Antall barnehager:** 23
- **Antall deltagere totalt:** 75
- **Representanter fra Høgskolen i Bergen:** Høgskolelektor Ingeborg Veim, barnehagestyrer Trine Merethe Vikebø og spesialpedagog Sissel Hedvig Lilletvedt
- **Representant fra Fylkesmannen:** Marianne Svege
- **Prosjektleder fra NAFO:** Gro Svolsbru

Gjennomføring

Prosjektet startet med en storsamling for barnehagene i Hordaland. Etter dette ble prosjektet gjennomført med nettverkssamlinger for deltakende barnehager. Det har vært tre samlinger i hvert nettverk, ni totalt. Hver samling varte i tre timer og var organisert med en faglig innledning og diskusjon/erfaringsutvesling mellom deltakerne. I samlingene bidro barnehagene og nettverksledere med eksempler på barnelitteratur, spill og materiell som utgangspunkt for diskusjon og analyse. Prosjektleder fra Høgskolen framholder at samlingene har bidratt til større interesse for dette temaet i barnehagene, at det har styrket kompetansen i barnehagenes personale, at det har ført til holdningsendringer, og at det nå arbeides mer systematisk på feltet.

Før arbeidet og tenkte vi i forhold til integrering mot det norske. Målet var å få alle inn i vårt system og vår kultur. Nå møter vi mangfold og ulikhet mer som en ressurs, lytter og søker et samarbeid der ulike kulturer kan leve sammen og

berike hverandre. Dette er et viktig og tidkrevende arbeid, fordi det handler om endring av holdninger (fra prosjektrapport til en av nettverksbarnehagene).

Barnehagemyndigheten i fire av kommunene har deltatt på nettverkene og prosjektleder fra Høgskolen har deltatt på et møte for alle barnehagelederne i Hordaland i regi av Fylkesmannen.

Rapporten fra Høgskolen oppgir at det foreløpig har vært lite synlig tegn på spredning av kompetanse fra deltakende barnehager. Prosjektet har imidlertid bidratt til en god spredning av kompetanse innad på Høgskolen. I tillegg vektlegges verdien av etablering av nye samarbeidspartnere og en bedret kontakt med praksisfeltet.

Møre og Romsdal

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner:** -
- **Antall nettverk:** -
- **Antall barnehager:** -
- **Antall deltagere totalt: 26**
- **Representanter fra Høgskolen i Volda:** Prosjektleder Maren Ørjasæter Aaland, høyskolelektor Birgitte Fondevik Grimstad og studieleder Torhild Høydalsvik.
- **Representant fra Fylkesmannen:** Maren Ørjasæter Aaland var tidligere fylkesmannens representant, men var ansatt på HiVolda dette året.
- **Prosjektleder fra NAFO:** Marit Gjervan

Gjennomføring

Hovedmålet for fylket har vært å spre erfaringer fra tidligere prosjektperioder til alle barnehageansatte i fylket, og etablere varige arenaer for samarbeid om kompetanseutvikling innen språkstimulering, flerspråklighet og flerkulturell pedagogikk. Barnehager som har deltatt i prosjektet har blitt brukt som gjesteforelesere i grunnutdanninga på HiVolda, og har bidratt som ressurser og deltatt i referansegruppe for PUB-studiet. Fylket har dette året fokusert arbeidet mot barnehagemyndigheten for å sikre kompetanseutvikling i alle kommuner. Det har vært arrangert to fagdager i regi av fylkesmannen, hvor NAFO, HiVolda og barnehager fra prosjektet har bidratt med faglige innspill. Nettverkene i kommunene har vært selvgående og er ikke blitt veiledet. HiVolda fortsetter å styrke utviklingen av flerkulturelle perspektiver i utdanningen og i PUB-studiet og opprettholder samarbeid med NAFO.

Nordland

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner:** 7
 - Saltdal kommune, Narvik kommune, Sortland kommune, Vefsn kommune, Alstahaug kommune, Fauske kommune og Bodø kommune.
- **Antall nettverk:** 6
- **Antall barnehager:** 7
- **Antall deltagere totalt:** 18
- **Representanter fra Høyskolen i Bodø:** Kristin Fløtten
- **Representant fra Fylkesmannen:** Wiveca Wilhelmsen-Holm
- **Prosjektleder fra NAFO:** Marit Gjervan

Gjennomføring

Det har vært et svært godt og tett samarbeid mellom HiBodø og fylkesmannen, både når det gjelder å arrangere kursdager og nettverkssamlinger. I tillegg til faglig ansvarlig fra HiBodø har høyskolen trukket flere ansatte fra ulike fagområder (pedagogikk, norsk, RLE, kunst og håndverk og samisk) inn i kompetanseutviklingen. Dette har styrket høyskolens arbeid med å implementere mangfoldspedagogikk og flerkulturelle perspektiver i førskolelærerutdanningen. Det er blitt opprettet et eget fagforum for mangfold på førskolelærerutdanningen.

Barnehagene i prosjektet benyttes som ressurser på høyskolen, både som gjesteforelesere og besøks-/praksisbarnehager. Høyskolen har veiledet fire nettverk og arrangert en kursdag i samarbeid med fylkesmannen. Det har vært en utfordring å få med barnehagemyndighetene i de deltagende kommunene. Kun en kommune har deltatt med barnehagemyndigheten i nettverkene. Fagdagen for barnehagemyndigheten var også åpen for barnehageansatte på grunn av for liten oppslutning fra kommunene.

Nord-Trøndelag

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner:** 3
 - Steinkjær, Namsos og Stjørdal
 - Alle kommuner i fylket har vært invitert på samlinger
- **Antall nettverk:** 1 for barnehagene og 1 for grunnskolene

- **Antall barnehager:** 4 (som har deltatt i nettverk)
- **Antall deltagere totalt:** 70
- **Involverte fra Høgskolen i Nord-Trøndelag:** 4
 - Kirsten Lauritsen, Kathrine Moen, Solveig Bergstrøm og Ingunn Longva
- **Representant fra Fylkesmannen:** Aud Eli Kristoffersen
- **Prosjektleder på NAFO:** Målfrid Bleka

Gjennomføring

I Nord-Trøndelag har kompetanseutviklingsprosjektet omfattet både barnehage og grunnskole. Det betyr at den samme modellen for organisering av prosjektet gjelder for begge nivåer. Prosjektene drives parallelt, med noen felles samlinger der fagstoffet som formidles omfatter både barnehage og skole. Barnehagene har kombinert storsamlinger med etterfølgende nettverkssamlinger på samme dag.

Barnehagene som har deltatt i nettverk har besøkt hverandre og drøftet erfaringer og utfordringer. To av dem innledet samarbeid med å utvikle felles rutiner i arbeid med minoritetsspråklige barn i barnehagen.

Fylkesmannen, høgskolen og NAFO arrangerte en egen samling for representanter for barnehagemyndighet i de kommunene som har minoritetsspråklige barn i barnehagene. Dette ble en meget god fagdag med fokus på kommunenes arbeid med kompetanseutvikling i barnehagene. Både FM, HiNT, NAFO og kommunerepresentanter hadde innlegg, i tillegg til gruppediskusjoner og felles drøftinger.

Verdal kommune, som deltok med to prosjektbarnehager det andre prosjektåret har etablert et eget tverrfaglig prosjekt som involverer både barnehager, skoler, helsestasjon, PPT og barnevern. Prosjektet fokuserer på å sikre et inkluderende, flerkulturelt læringsmiljø og gode overganger mellom de ulike nivåene. De to barnehagene har etablert et nytt barnehagenettverk med flere barnehager i kommunen.

Stjørdal kommune planlegger å invitere til et eget barnehagenettverk med fokus på språklig og kulturelt mangfold. I Steinkjær har to barnehager begynt å samarbeide om utvikling av en flerkulturell praksis.

Høgskolen, som har fire representanter med i prosjektet, har etablert en egen faggruppe som arbeider med å videreutvikle høgskolens arbeid med å implementere flerkulturelle perspektiver i utdanningen. De har opprettet et nytt studietilbud i flerkulturell kompetanse i samarbeid med helsefagutdanningen.

Oslo

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner:** 1 kommune og 4 bydeler
 - Frogner, Gamle Oslo, Nordre Aker og Søndre Nordstrand.
- **Antall nettverk:** 3

- **Antall barnehager:** 18
- **Antall deltagere totalt:** 70
- **Involverte fra Høgskolen i Oslo:** Magritt Lundestad, Tove Lafton, Margareth Sandvik og Torgeir Haugen
- **Representant fra Fylkesmannen:** Reidun Løvberg
- **Prosjektleder på NAFO:** Målfrid Bleka

Gjennomføring

Oslo har deltatt i prosjektet i to år og har derfor fortsatt strukturen med to storsamlinger, to nettverkssamlinger og veiledning fra høgskolen til tre barnehager som driver praksisprosjekter. I og med at det er Høgskolen i Oslo som har ledet arbeidet i både Oslo og Akershus, har også Akershus blitt invitert med på storsamlingene også dette året. For nærmere beskrivelse av gjennomføringen, se under avsnittet om gjennomføring i Akershus.

Følgende barnehager har gjennomført praksisprosjekter: Mortensrud barnehageenhet bestående av Lofsrud barnehage og Kantarellen barnehage Bydel Søndre Nordstrand og Sogn studentbarnehage, Studentsamskipnaden/bydel Nordre Aker.

De har dette året fokusert på foreldresamarbeid og på lek. Barnehagene, som har vært i hvert sitt nettverk, har samarbeidet og delt erfaringer gjennom året.

Rogaland

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner:** 7
 - Tysvær, Haugesund, Rennesøy, Strand, Finnøy, Eigersund og Sandnes.
- **Antall nettverk:** 3, et i nordfylket, et i midtfylke og et i sørfylke
- **Antall barnehager:** 15
- **Antall deltagere totalt:** 42
- **Involverte fra Universitetet i Stavanger:** Anne Høigård og Elsa Kaldtvedt
- **Representant fra Fylkesmannen:** Margot Bergesen
- **Prosjektleder på NAFO:** Målfrid Bleka

Gjennomføring

I Rogaland har de dette året hatt to nettverksamlinger i hvert nettverk. Samlingene har vært populære og blitt opplevd som meget lærerike og inspirerende. Temaer som dette har blitt belyst: "Gjør barnehagen en forskjell?" med utgangspunkt i Charlotte Palludans forskning, "Hvor kommer du egentlig fra? – Hvilken virkelighet skaper språkbruken vår?", "Sosialisering og vennskap" og "Kartlegging av språk og språkmiljø i et tospråklig perspektiv".

Barnehagemyndighet vært med på alle disse samlingene og slik fått et nært forhold til barnehagenes arbeid. I tillegg har UH-representantene deltatt på to fagdager for barnehagemyndighet i fylket. På den første samlingen ble barnehageprosjektet presentert. På den andre samlingen var det satt av en halv dag til faglige innlegg om synliggjøring av det kulturelle mangfoldet i barnehagen, kompetanseoppbygging, god språkstimulering og kjennetegn ved en vellykket prosess. Deltakerne diskuterte hvordan de i egen kommune kunne nyttiggjøre seg de erfaringene som nå finnes på mangfoldsfeltet i mange barnehager i fylket. Det var 46 og 31 deltakere på de to samlingene for barnehagemyndigheten. Deltakerne gav gode tilbakemeldinger og flere kommuner etablerte et videre samarbeid på dette feltet. Universitetet rapporterer at representantene fra barnehagemyndighet i kommuner med prosjektbarnehager viser et stort engasjement i dette arbeidet og jobber for å trekke flere barnehager med. I nordfylket har det vært avholdt to felles personalmøter for alle deltagerbarnehagene. I sørfylket har barnehagemyndighet holdt to halve planleggingsdager for alle barnehagene i kommunen med kursholder fra NAFO. To representanter fra Sandnes kommune ønsket å delta i nettverket i sør og deltok også på planleggingsdagen. Barnehagemyndighet i ett av nettverkene har søkt og fått midler fra fylkesmannen til videre arbeid.

Universitetet ser også at Barnehagekonferansen i Rogaland som ble avholdt i mai våren 2009, "Den fleirkulturelle barnehagen – ein møttestad for mangfald", har skapt engasjement om dette temaet i barnehagene og inspirert til å arbeide mer bevisst med mangfoldsperspektivet. Universitetet opplever at de har hatt stort utbytte av å delta i prosjektet, samtidig som de ser at de som institusjon har en vei å gå for at undervisningen skal vært preget av et mangfoldsperspektiv. Universitetet skriver i sin rapport at de har utvidet sin forståelse av hva som ligger i to av prosjektets overordnede mål: identitetsbekreftelse og perspektivutvidelse for alle barn: "Til å begynne med var det lettest å se det viktige i at alle de barna som ikke har norsk som morsmål, får oppleve identitetsbekreftelse. Etter hvert har vi virkelig fått erfare hvor viktig det er med den perspektivutvidelsen som de enspråklige barna har fått ta del i!"

Sogn og Fjordane

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner: 8**
 - Flora, Fjalar, Førde, Gloppen, Høyanger, Sogndal og Stryn
- **Antall nettverk: 1**

- **Antall barnehager:** 11
- **Antall deltagere totalt:** 31
- **Involverte fra Høgskolen i Sogn og Fjordane:** Hilde Hofslundsengen og Sigrid Bøyum
- **Representant fra Fylkesmannen:** Astrid Schjærven
- **Prosjektleder på NAFO:** Målfrid Bleka

Gjennomføring

I vårsemesteret hadde fylkesmannen sin faste samling med barnehagemyndighet. På denne samlingen deltok både representant fra NAFO, høgskolen og fra en av prosjektbarnehagene/NAFOs fokusbarnehage, Kyrkjevegen barnehage og presenterte arbeidet i barnehageprosjektet. Det ble tatt godt imot av deltagerne på samlingen. Representantene fra barnehagemyndigheten i Sogndal og Florø har også deltatt på nettverkssamlinger.

Når det gjelder spredning av ervervet kompetanse har Tone Listau, styrer i Kyrkjevegen barnehage, hatt innlegg sammen med Hilde Hofslundsengen, HSF, på Barnehagekonferansen i Loen, 20. oktober 2009. Tema var mangfold og den flerkulturelle barnehagen.

Høgskolen i Sogn og Fjordane har fått tildelt kr. 200 000 fra fylkesmannen til videreføring av kompetanseutviklingsarbeid overfor barnehagene.

Sør-Trøndelag

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner:** 4 (Trondheim kommune, Melhus kommune, Hemne kommune, Orkdal kommune)
- **Antall nettverk:** 5
- **Antall barnehager:** 12
- **Antall deltagere totalt:** 32
- **Representanter fra Dronning Mauds Minne Høyskole:** Marit Kanstad, høyskolelektor i pedagogikk, Kristin Stokland, høyskolelektor i norsk og Anne-Lise Holmvik, fagkonsulent
- **Representant fra Fylkesmannen:** Anne Kirsti Welde
- **Prosjektleder fra NAFO:** Marit Gjervan

Fylket har vært med siden 2008 og har gjennomført kompetansetiltaket med kursdag for deltakerne, 10 nettverkssamlinger og 4 veiledninger med barnehager som gjennomførte praksisprosjekt. I tillegg til

NAFOs prosjekt har også fylkesmannen bemidlet et tilsvarende kompetansetiltak for andre kommuner i fylket etter samme struktur. Også her har DMMH vært inne som faglige veiledere og kursholdere. Fylket har dermed totalt hatt en større deltakelse av kommuner og barnehager enn det som kommer fram her. Det har vært gjennomført nettverksamlinger, gruppeveiledning av barnehager med praksisprosjekt og en kursdag. Barnehagene gir gode tilbakemeldinger på både kursdager og nettverksgruppene. Det er en utfordring å skape stabilitet i nettverkene på grunn av sykdom og manglende vikarmidler i barnehagene. Fylkesmannen viderefører samarbeidet med DMMH for videre kompetanseutvikling i fylket, basert på samme struktur som NAFOs kompetansetiltak.

Telemark

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner:** 3; Notodden, Tinn og Skien
- **Antall nettverk:** 3, ett nettverk for hver av de deltakende kommunene
- **Antall barnehager:** 13
- **Antall deltagere totalt:** 20
- **Representant fra Høgskolen i Telemark:** Høgskolelektor Karin Hognestad
- **Representant fra Fylkesmannen:** Jan Collier
- **Prosjektleder fra NAFO:** Gro Svolsbru

Gjennomføring

Fylkesmannen i Telemark valgte i år å invitere de kommunene som har vært involvert i prosjektet foregående år; Skien, Tinn og Notodden. Det ble arrangert nettverk i alle tre kommunene. Innhold på samlingene har hatt fokus på språklig og kulturelt mangfold med utgangspunkt i utfordringer i hverdagen i barnehagen. På hvert av nettverksmøtene har veileder fra Høgskolen hatt faglige innlegg med fokus på lek og foreldresamarbeid. Dette dannet utgangspunkt for diskusjoner i gruppa. Barnehagene fremhevet verdien av å ha mulighet for å utveksle erfaringer, og veileder la stor vekt på at barnehagene selv skulle ha rom for å kunne luften egne problemstillinger. Både styrere, pedagogiske ledere og assistenter har vært med i diskusjonene på nettverksmøtene. I Skien og Tinn har det vært to møter i hvert nettverk. I Notodden har det vært ett nettverksmøte, på siste oppsatte møte, møtte ingen. Høgskolens representant melder at det har vært en utfordring å avtale møtepunkter med barnehagene. Barnehagene er generelt presset på tid, og det har vært tidvis vanskelig å avtale møter. Nettverkene i Skien og Tinn har uttrykt stor vilje til å fortsette nettverksjobbingen.

Det har vært møter med Fylkesmannen i Telemark blant annet med tanke på å avtale fagdag for barnehagemyndigheten. Dette er ikke gjennomført, men Fylkesmannen vurderer muligheten for en

fagdag til høsten. NAFOs og Høgskolens representant hadde imidlertid et møte med kommuneleddet der erfaringer fra prosjektet ble presentert.

Troms

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner:** 3; Tromsø, Bardu og Lenvik
- **Antall nettverk:** 3
- **Antall barnehager:** 18
- **Antall deltagere totalt:** 35
- **Representant fra Universitetet i Tromsø:** Universitetslektor Marit Sundelin
- **Representant fra Fylkesmannen:** Solveig Bjørn
- **Prosjektleder fra NAFO:** Gro Svolsbru

Gjennomføring

I Troms har det vært arrangert 8 nettverkssamlinger med barnehagene. To gjenstår pga. barnehagestreiken i juni. Disse vil bli avviklet i august. Videre har det vært ett nettverk for deltakende barnehagemyndigheter, samt ett for Tromsø kommune alene. Ytterligere en samling for barnehagemyndigheten vil bli arrangert i august. Tilbakemeldingene fra barnehagemyndigheten viser at det var viktig å bli kjent med kompetansen i egen kommune, at de ser nettverk som nyttig, men at det også må være forpliktende.

De tre barnehagenettverkene har hatt/ skal ha to samlinger hver med veileder til stede. Alle nettverkene har gjennomført en samling uten veileder. Barnehagene har hatt ulike utfordringer alt etter hvor lenge de har deltatt i prosjektet, og hvor lenge de har jobbet med mangfold i barnehagen. Det rapporteres at barnehagene etter hvert får et større fokus på både bruk av morsmål og på andrespråksinnlæringen. Mange opplever at økt bruk av og bevissthet rundt konkretiseringsmaterieell er fruktbart. Noen barnehager rapporterer også om endret bruk av morsmålsassistenter, der de aktivt er med på å forbedre foreldersamarbeidet. Alle barnehagene melder om positive erfaringer ved deltakelse i nettverk. De vil gjerne få innspill på egne problemstillinger og ideer fra andre i prosjektet. I tillegg til de vanlige nettverkssamlingene har Troms i år hatt en fagdag hvor de har diskutert kartleggingsverktøyet "Språkpermen". Her møtte ti av barnehagene. Margareth Sandvik holder innlegg om temaet på ny fagdag / storsamling 18. august.

Noen barnehager har invitert ikke-deltakende barnehager på besøk. Dette har bidratt til god spredning. Flere barnehager er praksisbarnehager for studenter ved førskolelærerutdanningen ved UiT, og studentene har hatt stort utbytte av denne praksisen. Flere av studentene har lagt frem

praksisfortellinger knyttet til mangfold for sine medstudenter, og mange har også valgt språklig mangfold som tema for sine bachelor-oppgaver, basert på erfaringer fra praksisfeltet.

Vest-Agder

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner: 5**
 - Kristiansand, Songdalen, Lyngdal, Farsund og Flekkefjord
- **Antall nettverk: 2**
- **Antall barnehager: 9**
- **Antall deltagere totalt: 40**
- **Involverte fra Universitetet i Agder: Torild M. Olsen**
- **Representant fra Fylkesmannen: Bodil Fjelde**
- **Prosjektleder på NAFO: Målfrid Bleka**

Gjennomføring

Vest-Agder har gjennomført kompetansehevingsarbeidet sammen med Aust-Agder fylke. Se under avsnittet om Aust-Agder for nærmere informasjon om arbeidet i Vest-Agder.

Vestfold

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner: 8; Tønsberg, Sandefjord, Larvik, Horten, Stokke, Nøtterøy, Tjøme og Re**
- **Antall nettverk: 1**
- **Antall barnehager: 11**
- **Antall deltagere totalt: 40**
- **Representanter fra Høgskolen i Vestfold: Høgskolelektor Thor Kristen Sanna**
- **Representant fra Fylkesmannen: Miloslav Rozmara**
- **Prosjektleder fra NAFO: Gro Svolsbru**

Gjennomføring

Prosjektarbeidet i Vestfold startet med en storsamling med innleid foredragsholder, Irmelin Kjelaas, med tema om flerspråklig og flerspråklig utvikling hos førskolebarn. Videre har det vært tre veiledede nettverkssamlinger. Nettverksamlingen var planlagt i to nettverk, ett for nordfylket og ett for sørfylket. Etter deltakernes eget ønske ble disse nettverkene slått sammen til ett stort nettverk fordi deltakerne ønsket å ta del i alle erfaringer som ble lagt fram på samlingene, og at ”praksis til praksisformidling” ble ansett som en viktig del av prosjektet. Tema som har vært belyst i nettverksamlingene har vært: Hvordan synliggjøre det kulturelle mangfoldet i barnehagene, foreldresamtaler, med vekt på den første samtalen når barn begynner i barnehagen, bruk av tolk, informasjon i barnehage / hjem- samarbeidet, språk og kommunikasjon – hvordan styrke samspillet i barnehagen, holdningsskapende arbeid i personalgruppen.

Høgskolens og NAFOs representant deltok på møte med barnehagemyndighetene i alle Vestfolds kommuner. Tema for denne samlingen var behovet for kompetanseutvikling i de ulike kommunene. Møtet opplevdes som nyttig og informativt for alle parter, og fylkesmannen gav uttrykk for et behov for et fokus på barnehagens kulturelle mangfold etter av dette prosjektet er avsluttet. Enkelte representanter for barnehagemyndighetene har også deltatt på faglig samlinger med barnehageansatte. I tillegg har Høgskolens og NAFOs representant deltatt ved og hatt faglig innlegg på fagsamling om språk og språkutvikling for skoleeiere og barnehagemyndigheter.

I rapporten fra Vestfold pekes det på at mange av prosjektdeltakerne gir uttrykk for at de fortsatt til tider føler et veiledningsbehov om det kulturelle mangfoldet i barnehagene. De ser det derfor som svært betydningsfullt at barnehagemyndighetene skoleres på dette temaet, slik at et videre samarbeid om kompetanseutvikling kan utvikles og gjennomføres.

Østfold

Omfanget av prosjektet i fylket:

- **Antall kommuner: 8**
 - Moss, Rygge, Askim, Fredrikstad, Sarpsborg, Skiptvet og Marker og Halden
- **Antall nettverk: 4**
- **Antall barnehager: 15**
- **Antall deltagere totalt: 70**
- **Involverte fra Høgskolen i Østfold: Marianne Hatlem**
- **Representant fra Fylkesmannen: Kari Smith-Meyer**
- **Prosjektleder på NAFO: Målfrid Bleka**

Gjennomføring

Østfold fylke har vært med i kompetansehevingstiltaket siden 2008/09. Alle barnehagene som har deltatt i prosjektet i Østfold har i større eller mindre grad jobbet med praksisprosjekter. Tre av barnehagene med praksisprosjekter har fått spesiell veiledning fra høgskolen: Prestenga barnehage i Askim, Kullås barnehage i Sarpsborg og tre barnehager i Rygge kommune ledet av migrasjonskonsulenten i kommunen. Prestenga barnehage har fokusert på personalets holdninger til mangfold. Kullås barnehage har jobbet med temaet "Fra å være en barnehage med minoritetsbarn til å være en flerkulturell barnehage". I Rygge kommune har de arbeidet med å innføre litteraturkofferter som en del av barnehagenes språkarbeid.

Det har vært gjennomført 4 nettverkssamlinger og to storsamlinger. På den siste storsamlingen ble hele barnehagefeltet i fylket invitert og 90 personer meldte seg på, pga. streik ble oppmøtet noe lavere. Syv av prosjektbarnehagene holdt innlegg på denne storsamlingen. Nettverkssamlingene har bestått av teoretiske bidrag, samtaler og veiledning rundt barnehagenes prosjekter og utfordringer. Barnehagene har gitt svært gode tilbakemeldinger på utbytte av deltagelse i nettverk. Som en direkte følge av deltagelse i barnehageprosjektet i fjor har flere av deltagerne fra Fredrikstad kommune dette året tatt videreutdanning i flerkulturell pedagogikk. De så behovet for å tilegne seg mer kompetanse på dette feltet.

Det har blitt utarbeidet et skriftlig kompendium hvor 9 barnehager synliggjør og deler praksisfortellinger, metoder og tenking rundt språklig og kulturelt mangfold. Dette ble delt ut på storsamlingen den 2. juni 2010. Det har også nylig blitt etablert en blogg med tema <http://kultureltmangfold.wordpress.com> som er tenkt å være en ressurs for barnehageansatte.

Det har vært en utfordring å få med barnehagemyndighet på samlinger, til tross for påtrykk fra Fylkesmann. Høgskolen har også deltatt i Språkløftet, et annet prosjekt ledet av NAFO. Det har vært samarbeid mellom deltagende høgskoleansatte i disse to prosjektene. Det har også blitt etablert et nettverk TOBANO (tospråklige barn i Norden) hvor de tre lærerne i barnehageprosjektet og Språkløftet/Spokus har deltatt.

NAFOs vurdering av kompetansetiltaket 2009-2010

Prosjektåret 2009-2010 har vært det siste året for NAFOs kompetansetiltak som siden 2005 har vært drevet med støtte fra KD. Prosjektperioden 2005-2009 ble evaluert av Rambøll for KD i 2010 (Rambøll 2010). NAFOs vurderinger og planer om videre arbeid bygger på rapporter fra UH-sektoren og erfaringer fra samarbeid med de enkelte fylkene.

Økt kompetanse hos barnehageansatte og implementering av rammeplanen

Hovedmålet med kompetansetiltaket har vært å styrke kompetansen hos førskolelærere, øvrige barnehageansatte og barnehagemyndighetene når det gjelder språkstimulering, og arbeid med flerspråklighet og kulturelt mangfold. Evalueringer fra barnehagene selv og UH-sektoren bekrefter at deltakerne har økt sin kompetanse på disse fagområdene og at det er økt bevissthet rundt det å tilrettelegge for inkluderende læringsmiljøer for alle barn. Dette understrekes også av Rambølls evaluering (2010). Videre rapporteres det fra UH-sektoren om økt kvalitet på samarbeidet mellom barnehage og foreldre. Det å møtes i nettverk ledet av fagpersoner fra universitetet eller høyskolen der deltakerne har delt erfaringer og kunnskaper, har vært en viktig faktor for utvikling av barnehagenes kompetanse. Det å drive prosjekter og endringsarbeid i egen barnehage har også bidratt til verdifull læring i barnehagene.

Barnehagemyndigheten i kommunene har vært en sentral målgruppe dette året. NAFO ser det som særlig viktig å nå ut med kompetansetiltaket til barnehagemyndighetene for å sikre videre utvikling og spredning av kompetanse. NAFOs tidligere vurderinger av kompetansetiltaket og evalueringen fra Rambøll (2010) viser at det har vært vanskelig å involvere barnehagemyndigheten i tilstrekkelig grad. Rapporten fra Rambøll viser til at det har vært uklart hvilken rolle kommunene skulle ha. Samtidig pekes det på at antall minoritetsspråklige barn og ulik grad av flerkulturell kompetanse i kommunene også vil virke inn på kommunenes prioriteringer av kompetansetiltak. Rambøll peker på fylkesmannens betydning som veileder inn mot kommunene og på deres rolle i forhold til å bidra til større deltakelse fra barnehagemyndigheten. I mange fylker har kompetansetiltaket fått plass på fylkesmennenes samlinger for kommunene. Her har ofte både barnehagemyndigheter og skoleeiere vært representert. NAFO, fagpersoner fra universiteter og høyskoler og barnehager som har deltatt i prosjektet har bidratt med faglige innlegg på disse samlingene.

I Rogaland fylke har barnehagemyndighetene vært aktive deltakere gjennom hele prosjektperioden. De har vært sentrale aktører i prosjektgruppen i fylket og har deltatt i nettverk og på kursdager. Dette har både bidratt til en god utvikling i de enkelte barnehagene som har deltatt i kompetansehevingen og til spredning av opparbeidet kompetanse til nye barnehager. Det har i flere av kommunene blitt satt i gang tiltak knyttet til språklig og kulturelt mangfold som har omfattet alle barnehagene i kommunen.

I 2010 ga NAFO ut *Ressurshefte – flerspråklig arbeid i barnehagen* i samarbeid med KD. Heftet bygger på erfaringer fra barnehager og kommuner som har deltatt i kompetansetiltaket. Ressursheftet er trykket opp i 10 000 eksemplarer og distribueres til alle landets barnehager, kommuner, fylkesmenn og høyskoler og universiteter.

Styrking av UH-sektoren som kompetansetilbydere

Samarbeidet med UH-sektoren og fylkesmennene har vært avgjørende for gjennomføringen av kompetansetiltaket. De prosjektansvarlige på høyskolene og universitetene rapporterer at deltakelse i prosjektet har styrket deres rolle som førskolelærerutdannere med tanke på å ivareta flerkulturelle perspektiver i barnehagens arbeid. Rambøll understreker i sin rapport betydningen av at

kompetansetiltaket har hatt en faglig forankring hos UH, og viser til at mangel på faglig oppfølging fra kompetansemiljøer i andre prosjekter utgjør barrierer der målet er kompetanseutvikling innen særskilte fagområder (Rambøll 2010).

Noen av høgskolene og universitetene som har deltatt i kompetansetiltaket har involvert flere fagpersoner i prosjektet. Dette har vist seg å være en fordel med tanke på implementering av flerkulturell kompetanse i utdanningen. Ved Høgskolen i Bodø har en tilsatt fra pedagogikk vært faglig leder for prosjektet. Samtidig har tilsatte fra fagene religion, livssyn og etikk, kunst og håndverk, norsk og samisk bidratt med faglige ressurser. Dette har bidratt til å styrke den faglige kompetanseutviklingen for deltakerne, samtidig som man har involvert et større fagmiljø på høyskolen. Høyskolen har nå etablert et faglig forum for mangfold som inkluderer de ulike fagmiljøene.

I Møre og Romsdal har det også vært flere personer involvert, både i faglige og administrative stillinger. Høyskolen har tatt i bruk erfaringer og kunnskaper fra kompetansetiltaket på ulike måter både i undervisningen grunn- og videreutdanning. I PUB-studiet har prosjektbarnehager bidratt som gjesteforelesere og deltakere i referansegruppe.

NAFOs videre arbeid

Kompetansetiltaket i regi av NAFO er nå avsluttet. I fullmaktsbrev til fylkesmennene (2010) gis det øremerket tilskudd til fylkene for kompetanseutvikling innen språkstimulering og flerkulturell pedagogikk. Som nasjonalt kompetansesenter er NAFO opptatt av at erfaringer og samarbeidsstrukturer som er etablert gjennom prosjektet blir forankret og videreført. Rambøll peker i sin evaluering på at samarbeidet mellom UH-sektoren og fylkesmennene har vært avgjørende for at tiltaket har vært vellykket (Rambøll 2010:7). Videre framhever Rambøll at langsiktigheten i kompetansetiltaksprosjektet har vært vesentlig for at det har skjedd en kompetanseutvikling i barnehagene. NAFO ønsker derfor videre samarbeid med fylkene for å kunne

- bidra til kompetanseutvikling på feltet, gjennom faglig veiledning, kurs og samarbeid om kompetanseutvikling på ulike nivåer
- samle erfaringer og kunnskaper
- bidra til kompetansespredning regionalt og nasjonalt

NAFO vil fortsatt å bistå fylkene med faglig kompetanse. En mulig samarbeidsform er at NAFO inviteres som faglig samarbeidspartner i å arrangere regionale konferanser for barnehageansatte og barnehagemyndigheter i 2010-2011. UH vil også være en naturlig samarbeidspartner her. NAFO kan også være med å drøfte strategier og innhold i kompetansetiltak med fylkesmennene.

NAFO ser det som svært viktig å opprettholde kontakten med UH-sektoren. Vi vil derfor drifte et nasjonalt nettverk for UH med den hensikt å bidra til økt kompetanseutvikling innen førskolelærerutdanningene. Samtidig er det viktig å ha et nettverk for kontakt og utveksling av forskningsbasert kunnskap knyttet til dette fagfeltet i Norge. NAFO vil invitere til fagdager i dette nettverket.

For å opprettholde kontakten med fylkene vil NAFO også benytte seg av senterets etablerte strukturer for samarbeid som er en del av vår kjernevirksomhet. NAFO har samarbeid med fylkesmenn¹, UH, kommuner og fokusvirksomheter på alle nivåer i utdanningen i hvert fylke. Gjennom disse nettverkene vil vi opprettholde kontakt og samarbeid om kompetanseutvikling og spredningsstrategier i fylkene. Vi vil bygge på erfaringer fra kompetansetiltakets nettverksarbeid, og opprettholde kontakten med de ulike aktørene som har deltatt i kompetanseutviklingen.

NAFO vil i løpet av 2010 styrke NAFOs hjemmesider med nettressurs for barnehager og kommuner. Dette for å bidra til spredning av kunnskap, erfaring og materiell knyttet til språklig og kulturelt mangfold i barnehagen.

¹ Noen fylkesmenn har valgt å trekke seg ut av disse nettverkene.